

Profesör Dr. Tuncer Ören: Bilişimde Türkçenin doğru kullanılmasının anadili, kültür ve ulus olarak varlığımız bakımından yaşamsal önemi var

Üniversitelerimizde yapılan yabancı dille eğitimle, Türkçe terimleri öğrenmeden “eğitim” görmeyen birkaç kuşak sonra Türkçe bilmeyen gençlerin ortaya çıkmasına neden olabileceği uyarısında bulunan Ören, anadiline değer vermeyenin hiçbir ulusu daha saygın yapmayacağını vurguladı.

Fatma Ağaç

Türkiye Bilişim Derneği (TBD) Özenli Türkçe Çalışma Grubu Başkanı Prof. Dr. Tuncer Ören, bilişimin Türkçede gereken özenle kullanılmasına dikkati çekeceklerini belirtip Türk üniversitelerinde yapılan İngilizce eğitimle, gençlerin Türkçe terimleri öğrenmeden “eğitim” görmelerinin, birkaç kuşak sonra Türkçe bilmeyen gençlerin ortaya çıkmasına neden olabileceği uyarısında bulundu.

Ören, bilişim sektöründe 1963'te ve benzetim sektöründe 1965'te başlamış olan etkinliklerini, Kanada'nın başkenti Ottawa'daki Ottawa Üniversitesi Bilişim ve Elektrik Mühendisliği Okulu'nda emeritus profesör olarak sürdürüyor. Ottawa Üniversitesi'nden erken emeklilikten sonra, 1996-2001 arası TÜBİTAK-MAM Bilişim Teknolojileri Araştırma Enstitüsü'nde görev (Müdür Vekili) aldı. Bu yıllarda benzetim konusunda çeşitli NATO gruplarında Türkiye'yi temsil etmiş olan Ören, ABD'deki Uluslararası Benzetim Derneği'nin (Society for Modeling and Simulation International- SCS) etkin bir üyesi. M&SNet'in (McLeod Modeling and Simulation Network) kurucu direktörü olan Ören, MISS'in (McLeod Modeling and Simulation Institute) eski başkanlarından. 480'den fazla yayını olan Ören, 30'dan fazla ülkede konferans ve seminere katkıda bulunmuştur.

Ören, Dil Derneği'nin “Onur Ödülü” (2012); T.C. Kültür Bakanlığı'nın “Bilgi Çağı ödülü” (1991); Gebze Sanayici ve İşadamları Derneği'nin “Gebze'de Başarılı İlim Adamı Ödülü” (1996) ve TÜBİTAK, Marmara Araştırma Merkezi'nin “Başarılı Proje Ödülü” (1998) sahibi. Ören, IBM Kanada'nın İleri Araştırma Merkezleri tarafından 2005'te

seçilen "Kanada'nın Bilişim Öncüleri" arasındadır. Ören, ABD'de iki kuruluştan ödül almıştır. ACM'in (Association for Computing Machinery) "Hizmet Ödülü" (1982-1983'de Benzetim Özel İlgi Grubu 'SIGSIM'in Başkanı olarak katkıları için) ve SCS'den "Yaşam Boyu Başarı Ödülü" (2011) ve diğer ödüller.

Türk Genelkurmay Başkanlığı, NATO ve Kanada Atom Enerjisi kuruluşunun teşekkür plaketleri verdiği Ören, Birleşmiş Milletler, NATO ve 20'den fazla ülkeden çeşitli davet ve destek aldı.

"Başka kültürlerle, özellikle İngilizceye özeni ve bazı kişilerin Türkçemizi haksız yere değersiz görme tutkularından Türkçe sözcükler bile daha başka türlü yazılmaya başlandı" diyen Ören, yabancı dili öğrenmek için anadilin ihmal edilmesi gerektiğine değinip "Anadiline değer vermemek hiçbir ulusu daha saygın yapamaz" vurgusu yaptı.

Özenli Türkçe Çalışma Grubu'nun, bilişimin Türkçemizde gereken özenle kullanılmasına dikkati çekmek amacıyla kurulduğunu belirten Ören, terimlerin sistemli bir şekilde taranıp Türkçe karşılıklarının irdelenerek kullanıcıların beğenilerine sunmayı tasarladıklarını dile getirdi. Ören, TBD Bilişim Sözlüğü'nün birinci ve ikinci sürümlerini hazırlamış olan iki çalışma grubunun üyelerinin bir kısmının Özenli Türkçe Çalışma Grubu'nda da kurucu üye olmalarının çalışmalarda sürekliliği sağlayacağını bildirdi.

Bilişim dilinde Türkçenin doğru kullanılmasının anadilimiz, kültürümüz ve ulus olarak varlığımız bakımından yaşamsal önemi olduğunu vurgulayan Ören, Türkçe bilincinin önemi açıklanıp özenli Türkçe konusunda iyi örnekler verildiğinde, gençlerin kullandıkları dilde eski alışkanlıklarında ısrar etmeyeceklerini ümit ettiğini söyledi. "Terimler, iyi irdelenip dil zevkimize uygun olarak türetilmişlerse, anlaşılmaları dolayısıyla öğrenilmeleri sorun olmaz" diyen Ören, Bilişim Dergisi'nin sorularını şöyle yanıtladı:

-Türkiye Bilişim Derneği (TBD) Özenli Türkçe Çalışma Grubu ne zaman kuruldu?

-Özenli Türkçe Çalışma Grubumuz (ÖTÇG) bu yıl (2013) 24 Temmuz'da kuruldu.

-Böyle bir grubun kurulmasına neden ihtiyaç duyuldu?

-İsterseniz nedenlere bazı örneklerle başlayalım. Türkçemizde olan pek çok sözcük yerine, günlük yaşamımızda

çoğunlukla İngilizce sözcükleri kullanmaya zorlanıyoruz. Örneğin ödeme yaparken "money" kartımızın olup olmadığı soruluyor. Alışveriş merkezlerinin adları çoğunlukla İngilizce; dolayısıyla herkes o yabancı adları kullanmak zorunda bırakılıyor. Kule, merkez gibi sözcükler yerine, "tower", "center" gibi İngilizceleri kullanmaya zorlanıyoruz. Yapılmakta olan konutlar nedense Fransızca "residence" diye anılmaya başlandı. Bu örnekler ne yazık ki kolayca çoğaltılabilir. Başka kültürlerle, özellikle İngilizceye özeni ve bazı kişilerin Türkçemizi haksız yere değersiz görme tutkularından Türkçe sözcükler bile daha başka türlü yazılmaya başlandı; örneğin "Çeşme" yerine "Chesme" yazılması. Bilgisayar konusundan bazı örnekler ise şöyle: Hâlâ "fare"ye "mouse", "yazıcı"ya "printer", "tarayıcı"ya "scanner" diyenler ve programlarını çalıştırmak yerine "koşturan"lar var. Yabancı sözcük ve terimleri günlük yaşamda kullanmak zorunda kalmak, Türkçenin yanlış kullanılması, yabancı dillere olan özeni ve üstelik Türk üniversitelerinde İngilizce yapılan eğitimde gençlerin Türkçe terimleri

öğrenmeden "eğitim" görmeleri birkaç kuşak sonra Türkçe bilmeyen gençlerimizin ortaya çıkmasına neden olabilecektir. Oysaki yabancı dili öğrenmek için anadilini ihmal etmek gerekmediği gibi, anadiline değer vermemek hiçbir ulusu daha saygın yapamaz. Çalışma grubumuz yaşamımızın, doğal ve sosyal bilimlerin, mühendislik ve teknolojinin her yönünde etkin olan bilişimin, Türkçemizde gereken özenle kullanılmasına dikkati çekmek amacıyla kuruldu.

- Özenli Türkçe Çalışma Grubu neleri gerçekleştirmeyi ve hangi etkinliklere imza atmayı planlıyor?

-Bilgisunardaki (İnternet) kuruluş sayfamızda da belirtildiği gibi, çalışma grubu olarak ülkemiz, "Bilişim konusunda Türkçenin özenli bir şekilde kullanılması" ve görevimiz, "Türkçe bilişim dilinin varsıllaşmasına (zenginleşmesine) katkıda bulunmak olarak saptandı. Dolayısıyla etkinliklerimiz şunları kapsayacak:

- Ülkü ve görevin önemini açıklamak;
- İngilizce bilişim terimlerinin doğru, tutarlı ve kullanılabilir olanlarını yayımlayarak bunlara uygun Türkçe karşılıklar bulmak;
- Türkçe bilişim terimlerinin öğrenilmelerini kolaylaştıracak yöntemler önermek;
- Bilişim dilinde Türkçenin doğru kullanılması için gereken bilgileri yaymak ve konunun önemini açıklamak;
- Türkçe harflerin bilgisunarda, cep telefonlarında, genel olarak yazışma ve iletişim olanağı sağlayan tüm araç ve ortamlarda doğru ve kolayca kullanılması için ilgili kurum ve kuruluşları, kamuoyunu bilgilendirmek; bu doğrultudaki yasal düzenlemeler için önerilerde ve katkılarda bulunmak;
- Türkçe bilişim terimlerinin doğru ve özenli kullanımı için kullanıcıları, yazılı-görsel-işitsel kitle iletişim araçlarını, yayınevlerini bilgilendirmek ve özendirme;
- Bilişim eğitim ve öğretiminin yapıldığı yerlerde (okullar, seminerler, çalıştaylar vb.) Türkçe bilişim terimlerinin tanıtılması,

kullanımının özendirilmesi için bilgilendirici ve özendirici çalışmalar yapmak;

- Uygulama yazılımlarının kullanıcı arayüzlerinde doğru Türkçe kullanımı ve yabancı kaynaklı uygulama yazılımlarının kullanıcı arayüzleri ile sözlüklerinin Türkçe çevirilerinde özen gösterilmesi için yazılım üreticilerine çağrılar yapmak;
- Ülkü ve görevle örtüşen bilgiye erişimi kolaylaştırmak amacıyla bağlantıları topluca vermek;
- Özellikle bilişimle ilgili yaygın yapılan dil yanlışları konusunda aydınlatıcı çalışmalarda bulunmak.

- Özenli Türkçe Çalışma Grubu üyelerinin "Bilişim Türkçesi," "Özenli Türkçe" ve "Türkçe bilinci" konularında çalışmaları var mı?

-Çalışma grubumuzun altı kişilik yürütme kurulu, dört kişilik danışma kurulu ve kurucu üye olarak bunlardan başka dört uzmanı daha var. Kuruluş sayfamızda adları görülebilen ve birlikte çalışmaktan onur duyduğum bu on üç uzmanın her birinin, yıllar boyu süregelen çok değerli birikimleri var. Anasayfamızda, bu çalışmaların dizinlerine erişmeyi sağlamak amacıyla bağlantılar verilecek. Örneğin, benim bu konularda 1985'ten beri olan yazı, sunu ve diğer etkinliklerimin dizinine, anasayfamızdaki "Üyelerimizin 'Bilişim Türkçesi,' 'Özenli

Türkçe' ve 'Türkçe bilinci' konulu çalışmaları" başlığı altında yer alan adımın üzerine tıklamakla erişilebilir.

- TBD Bilişim Sözlüğü'nün güncellenmesi gündemde mi? Bilişime hangi yeni terimler kazandırılacak?

-Devamlı gelişen bilişim bilimi, mühendisliği, teknikbilimi, uygulamaları ve kültürü ile ilgili yepyeni kavramlar ve bunları betimleyen terimler var. Bu terimlerin sistemli bir şekilde taranıp, Türkçe karşılıklarının irdelenip kullanıcıların beğenilerine sunulmaları tasarlanmaktadır. TBD Bilişim Sözlüğü'nün birinci ve ikinci sürümlerini hazırlamış olan iki çalışma grubunun üyelerinin bir kısmının Özenli Türkçe Çalışma Grubumuzun da kurucu üyeleri olmaları çalışmalarda sürekliliği de sağlayacak.

- Bilişim dilinde Türkçenin doğru

kullanılması için neler yapılabilir ve konunun önemi nedir?

-Anadilimiz, kültürümüz ve ulus olarak varlığımız bakımından konunun yaşamsal önemi olduğundan inanıyorum. Bilgisuna sayesinde yararlı bilgilere erişmek çok kolaylaştı. Dolayısıyla bu tür bilgilere ve konunun önemine ilişkin bilgilere erişim için gereken bağlantılar sitemizde verilecek. Anasayfamızda da belirtildiği gibi bilgi kurum ve kuruluşlarla işbirlikleri, Bilişim Dergisi'nde çeşitli yazılar ve forum umuzdaki duyurularla ilgililere ulaşabilme yeteneğimizi artırıyoruz.

- Bilişim konusunda Türkçenin özenli kullanılması ve Türkçe bilişim dilinin zenginleştirilmesi nasıl gerçekleştirilebilir?

-Bir yöntem, örnekler vermek ve örnek olanların eserlerine gönderme yapmak olabilir. Yürütme kurulu üyelerimizden Dr. Rifat Çölkesen'in özverisi ile 2006 yılında Papatya Yayıncılık "Türkiye Bilişim Ansiklopedisi"ni yayımlamıştı. Üç baş editör, 22 editör ve 200 civarında yazarın katkılarıyla hazırlanmış olan ve 2013'te hâlâ güncelliğini koruyan, gerek bilişimin evrensel konularında gerek Türkiye bilişiminde önemli konuları irdeleyen ansiklopedi yalnız Türkçe yazılarak anadilimizin böyle güncel ve önemli bir konuda bilim dili olduğunu da kanıtlamıştı. Ayrıca bu yazıları yazabilecek Türk uzmanların olduğunu da gözler önüne sermişti. Bilişimci olabilecek yeteneği olan gençlerimiz, Türkçe bilincinin önemine inandıklarında özenli Türkçeyi hiç kuşkusuz kullanabilirler. Üçüncü sorunun yanıtında tasarlanan başka etkinlikleri de saymıştım.

- Bilişimle ilgili yaygın yapılan dil yanlışları nelerdir? Bu yanlışlıkların giderilmesi mümkün mü? Bunun için neler yapılmalı?

-Çalışma grubu olarak çok önem verdiğimiz sorunuzun ayrıntılı yanıtını burada vermek yerine, Bilişim Dergisi'nde böyle bir yazı dizisinin başlayacağını belirtmek isterim. Ayrıca, Türkçemizde yapılan yaygın dil yanlışlarını gidermeden bilişim dilimizi bize yakışacak bir şekilde kullanamayacağımızı da düşünerek, Bilişim Dergisi'nde bu konuda da bir yazı dizisi başlayacak. Türkçe bilincinin önemi açıklanıp özenli Türkçe konusunda iyi örnekler verildiğinde, ilerlemenin baş koşulu olan kendini aşabilme özelliği olan gençlerimizin kullandıkları dilde eski alışkanlıklarında ısrar etmeyeceklerini ümit ediyorum.

- İngilizce bilişim terimlerine uygun Türkçe karşılıklar nasıl bulunabilir?

-İzninizle, Türkiye Bilişim Ansiklopedisi'ndeki "Bilişimde özenli Türkçenin önemi" adlı yazımdan bir alıntı ile yanıt vereyim: "Uğur Mumcu'nun 'bilgi sahibi olmadan fikir sahibi olunmaz' özdeyişine uygun olarak (1) önce kavramları ve yakın kavramları ayırtmaları ile anlamak, (2) yapabiliyorsak terimlerin karşılıklarını birden fazla yabancı dilde öğrenmek, (3) kültür farklarına göre aynı kavramın değişik dillerdeki karşılıklarını irdelemek ve (4) gerekli kaynakları kullanarak akıl ve beğeni süzgeçlerinden geçirip öneriler üretmek olumlu bir yaklaşım olur. Bunu yaparken de belleğimizde olmayanı yok saymamakta yarar var. Zekâ yalnız belleğe erişim yeteneği değildir; kabullenilmiş amacın sorgulanmasını ve amaca uygun olarak bilgi işlem yeteneğini de gerektirir. Bu da anlamak, öğrenmek ve ilişkileri görebilmek ya da saptayabilmek yeteneklerini gerektirir." Varolan bilgiye erişim için zengin bir kaynak, her zaman yararlı olur. Örneğin sözlük çalışmalarım için Ottava'daki çalışma odamda, Türkçe 30 kadar, diğer dillerde (Fransızca, İngilizce, İspanyolca ve İtalyanca) 60'dan fazla bilişim terimleri sözlüğü ve 200 kadar da Türkçe sözlük var. Ayrıca bilgisunarda Türkçe ve diğer dillerde genel ve bilişim alanlarında

değerli sözlükler de var.

- Türkçe bilişim terimlerinin öğrenilmelerini kolaylaştıracak yöntemler nelerdir?

-Terimler iyi irdelenip dil zevkimize uygun olarak türetilmişlerse, anlaşılmaları dolayısıyla öğrenilmeleri zaten sorun olmaz. Atatürk'ün pek çok alanda iyi örnek olduğu gibi, 1936-1937'de yazmış olduğu "geometri" kitabında önermiş olduğu, üçgen, dörtgen terimleri bu tür iyi örnekler arasındadır.

-İnternet'te Türkçenin doğru kullanımı nasıl sağlanabilir? Bunun için neler yapılmalı?

-Türk olarak esnek bir kafa yapımızın olmasının çeşitli koşullara uyabilmemizi sağladığı bilinir. Bu esneklikle başlangıçta bilgisunların harfleri göstermesindeki kısıt aşılmış ve Türkçe iletiler yalnız İngilizce harfler kullanılarak Türkçeymiş gibi yazılıp okunmaya başlanmıştı. Bilgisunların başlangıçtaki bu kısıtı yıllar önce aşılmış durumda. Ancak, bazılarımız bilgisayarlarının ayarlarını yap(tır)mayı düşünmeden eski alışkanlıklarını sürdürmekte. Çalışma grubumuzun tasarlanan etkinlikleri arasında bu konuda da bir bilgilendirme kampanyası var.

- Türkçe bilişim terimlerinin doğru ve özenli bir şekilde kullanılması için yazılı ve görsel basına ne gibi görevler düşüyor?

-Uygar bir toplumun kişileri gibi yazılı, görsel ve işitsel basın kuruluşlarına da anadillerini doğru ve özenle kullanmak yakışır. Eğer Türkçe bilinçleri gelişmişse, çözümleri kendileri zaten üretebilirler. Kuruluş sayfamızda belirtilen ülkümüzü ve görevimizi benimseyen kuruluşlarla çalışma grubumuz işbirliği yapabilir.